

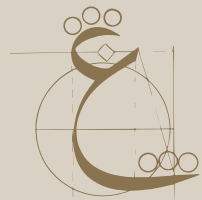
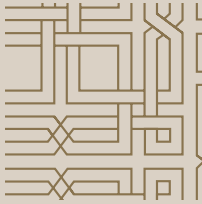

kadim

SAYI / ISSUE 4 · EKİM / OCTOBER 2022

04

kadim

*“Kadim oldur ki
evvelin kimesne bilmeye”*

Kadim is that no one knows what came before.

kadim

Osmanlı araştırmalarına münhasır, altı ayda bir (Nisan ve Ekim) neşredilen, açık erişimli, çift kör hakem sistemli akademik dergi

Double-blind peer-reviewed open-access academic journal published semiannually (April and October) in the fields of Ottoman Studies

SAYI | ISSUE 4 • EKİM | OCTOBER 2022

İMTİYAZ SAHİBİ | PROPRIETOR

Burhan ÇAĞLAR

SORUMLU YAZI İŐLERİ MÜDÜRÜ | MANAGING EDITOR

Ömer Faruk CAN

İRTİBAT | CONTACT

Kadim • Sakarya Üniversitesi

Esentepe Kampüsü, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, A Blok, Ofis: 113, Serdivan/Sakarya (Turkey) 54050

Telefon | Phone • 00 90 264 295 60 15

İnternet Adresi | Webpage • dergipark.org.tr/kadim • kadim.sakarya.edu.tr

E-posta | E-mail • kadim@sakarya.edu.tr

TASARIM | DESIGN Hasan Hüseyin CAN

BASKI | PRINTED BY

MetinCopyPlus • Artı Dijital & Baskı Merkezi

Türkocağı Cad. 3/A Cağaloğlu/Fatih/İstanbul

BASIM TARİHİ | PRINT DATE • EKİM | OCTOBER 2022

ISSN 2757-9395 • E-ISSN 2757-9476

ÜCRETSİZ | FREE OF CHARGE

Kadim'deki makaleler, [Creative Commons Atınlı-Gayriticari 4.0 \(CC BY-NC\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. Bilimsel araştırmaları kamuya ücretsiz sunmanın bilginin küresel paylaşımını artıracacağı ilkesini benimseyen dergi, tüm içeriğine anında Libre açık erişim sağlamaktadır. Makalelerdeki fikir ve görüşlerin sorumluluğu sadece yazarlarına ait olup Kadim'in görüşlerini yansıtmazlar.

Articles in Kadim are licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 \(CC BY-NC\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) International License. Kadim provides immediate Libre open access to its content on the principle that making research freely available to the public supports a greater global exchange of knowledge. Authors are responsible for the content of contributions; thus, opinions expressed in the articles belong to them and do not reflect the opinions or views of Kadim.

“Kadim oldur ki
evvelin kimesne bilmeye”

Dergi Park

EDİTÖR
EDITOR-IN-CHIEF

Arif BİLGİN | Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi

YAYIN KURULU
EDITORIAL BOARD

Necmettin ALKAN | Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi
Fatih BOZKURT | Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi
Ömerül Faruk BÖLÜKBAŞI | Doç. Dr., Marmara Üniversitesi
Büşra ÇAKMAKTAŞ | Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi
M. Talha ÇİÇEK | Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Filiz DIĞIROĞLU | Doç. Dr., Marmara Üniversitesi
Selim KARAHASANOĞLU | Prof. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Miraç TOSUN | Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi
Kenan YILDIZ | Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi

YAZIM VE DİL EDİTÖRLERİ
WRITING AND LANGUAGE
EDITORS

Ömer Faruk CAN | Sakarya Üniversitesi
Burhan ÇAĞLAR | Sakarya Üniversitesi
Burak ÇİTİR | Sakarya Üniversitesi
Mehmet KERİM | Sakarya Üniversitesi
Bünyamin PUNAR | Sakarya Üniversitesi

TÜRKÇE DİL EDİTÖRÜ
TURKISH LANGUAGE EDITOR

Sedat KOCABEY | Sakarya Üniversitesi
Büşranur KOCAER | İbn Haldun Üniversitesi
Muhammed Emir TULUM | Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi

İNGİLİZCE DİL EDİTÖRLERİ
ENGLISH LANGUAGE
EDITORS

Didar Ayşe AKBULUT | Marmara Üniversitesi
İrem GÜNDÜZ-POLAT | Sakarya Üniversitesi
Hâcer KILIÇASLAN | Sakarya Üniversitesi

MİZANPAJ EDİTÖRÜ
LAYOUT EDITOR

Hasan Hüseyin CAN | İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM)

SOSYAL MEDYA EDİTÖRÜ
SOCIAL MEDIA EDITOR

Büşranur BEKMAN | Sakarya Üniversitesi

YAYIN SEKRETERİ
SECRETARIAT

Yusuf İslam YILMAZ | Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Isom-Verhaaren, Christine.
*The Sultan's Fleet: Seafarers of
 the Ottoman Empire.*

DUBLIN: I.B. TAURIS, 2022.
 275 SAYFA.
 ISBN: 9781848859791.

SEYFULLAH ASLAN*

ÖZ ABSTRACT

Bu yazıda, Christine Isom-Verhaaren'in Osmanlı Beyliği'nin kuruluş döneminden önce başlayıp 18. yüzyılın başlarına kadar Osmanlı öncesi ve Osmanlı donanmasında görev yapan denizcileri ele aldığı *The Sultan's Fleet: Seafarers of the Ottoman Empire* adlı eseri incelenmektedir. Yazı boyunca kitabın bölümleri, yazarın verdiği bilgiler ve değerlendirmeleri yanında kullandığı kaynakları kritik edilmektedir. Kitap, Osmanlı denizcileri üzerine ilk çalışma olmasa da belli bir çerçevede Osmanlı denizcilerine odaklanan önemli bir akademik çalışma olarak dikkati çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Denizci, Kapudan, Askeri Tarih, Denizcilik.

The book *The Sultan's Fleet: Seafarers of the Ottoman Empire* by Christine Isom-Verhaaren, discusses the seafarers who served in the Ottoman navy until the early 18th century. Although the focus is on the Ottoman period, the author starts her study with an overview of pre-Ottoman Anatolian-Turkish maritime activities. In this review, we examine the chapters of the book, historical material, and observations presented by the author, as well as the sources she used. Contributing to the literature on Ottoman seafarers, this book provides value as a noteworthy academic work focused on Ottoman sailors within a particular context.

Keywords: Ottoman Empire, Seafarer, Kapudan/Sea Captain, Military History, Seafaring.

MAKALE BİLGİSİ | ARTICLE INFORMATION

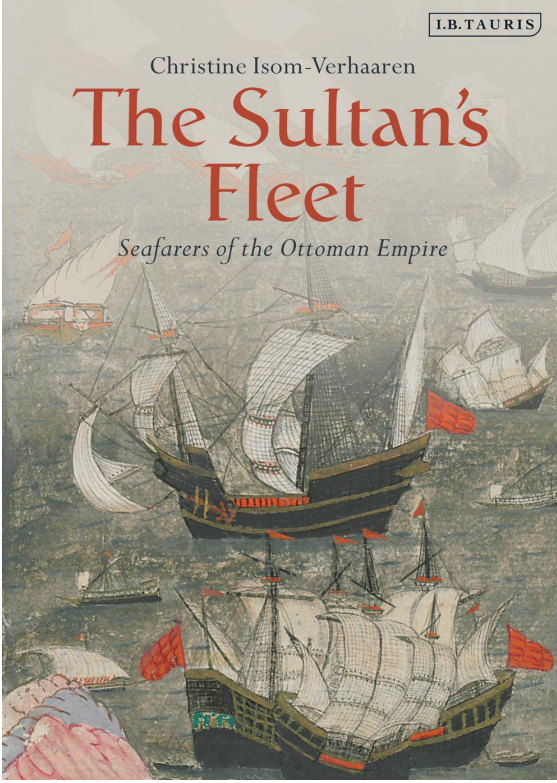
Makale Türü: Kitap Değerlendirmesi | Article Type: Book Review
 Geliş Tarihi: 12 Ağustos 2022 | Date Received: 12 August 2022
 Kabul Tarihi: 30 Ağustos 2022 | Date Accepted: 30 August 2022

ATIF | CITATION

Aslan, Seyfullah. "Isom-Verhaaren, Christine. The Sultan's Fleet: Seafarers of the Ottoman Empire." *Kadim* 4 (Ekim 2022), 109-113.
doi.org/10.54462/kadim.1161283

* Dr. Arş. Gör., Kırklareli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, seyfullah.aslan@klu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0713-4987.

Osmanlı denizcilik tarihi son 20-30 yılda kayda değer araştırmaların konusu haline geldi. Donanma teşkilatı, donanmadaki gemi türleri, teşkilatın dönüşümü, Osmanlı donanmasının seyrüsefer ve savaşları gibi farklı alanlarda çalışmalar bulunmaktadır. Ancak bu çalışmalar yanında, donanmada görev yapan kapudanların faaliyetlerine ve hayat hikayelerine de ihtiyaç duyulmaktaydı. Nitekim literatürde kapudan ve denizcilerin hayatlarını genel çerçeve içinde konu edinen çalışmalar bulunmaktadır. Diğer taraftan Osmanlı denizcilerini ele alan ve genel okura hitap eden bazı çalışmalar da yayınlanmıştır. Bununla birlikte hususi bir başlık altında denizcileri ele alan nitelikli ve kapsamlı akademik bir çalışma bulunmamaktaydı. Osmanlı tarihi alanında önemli kitapları ve makaleleriyle tanınan akademisyen Christine Isom-Verhaaren, bu yeni

kitabıyla Osmanlı denizcilik tarihi çalışmalarına bu açıdan yeni bir katkı sunuyor. Kuruluş devrinden itibaren Osmanlı denizciliğine etki etmiş önemli kapudanları hayat hikayeleri ve faaliyetleriyle beraber ele alıyor.

Osmanlı denizcilerini araştırmak için birçok kaynağa müracaat etmesi gerektiğini kaydeden yazar, kitabı tasarladığında bu kadar zorlu olabileceğini düşünmediğini ifade ediyor. 14. ve 17. yüzyıllar arasındaki denizcilerin peşine düştüğünde kronikler, seyahatnameler, raporlar ve literatürde kabul görmüş araştırma eserleri başta olmak üzere bütün çalışmaları dikkatle incelemiştir. Bu zorluğa rağmen Osmanlı denizcilerinin hayatlarına dair derli toplu bir çalışma ortaya çıkmış görünmektedir.

Kaynakların çeşitliliği yanında, yazara göre kitabın zorluklarından biri de özellikle kroniklerdeki çağdaş niyetleri anlayıp Bizans, Latin ya da Osmanlı olmasına bakmaksızın Türk denizciler hakkındaki görüşleri ve ifadeleri tarafsız bir zeminde değerlendirmektir.

Giriş bölümünde (s. 1-7) yazar, Osmanlı donanması kara sınırlarının genişletilmesinde önemli bir unsur olmasına rağmen, bilhassa Osmanlı kaynaklarının 14. yüzyılı dikkate almadan 15. yüzyıldan itibaren denizcilerden ve denizcilik faaliyetlerinden bahsettiğini belirterek, ilk dönem Türk denizcilerinden ve onların rakiplerinden söz edilmemesine dikkati çekmektedir. Bu bakımdan Bizans ve Latin kontrolünde olan yerlerin Osmanlı kontrolüne geçişini 14. yüzyıldan itibaren incelemek gerektiğini ifade etmektedir.

Türklerin 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'yu yurt haline getirmesi ve denizlere ulaşmasıyla başlayan süreci değerlendiren yazar, 13. yüzyılda İznik Bizans başkenti ve İstanbul Latin istilası altındayken Bizans denizcilerinin Ege, Marmara ve Karadeniz sahillerinde bulunduğuna dikkati çekmektedir. Ormanlar ahşap kaynağı sağlarken yerel halkın denizcilik tecrübesi de kullanılmaktaydı. Bizans buralardaki donanmalarını dağıtınca yerel denizciler Türk beyleri yanında iş buldular. Bu şekilde ortaya çıkan Türk filolarında savaşçılar Türkmenlerden oluşmakta iken denizciler Rum asıllıydı. Diğer taraftan bu süreçte yetişen birçok önemli denizcinin Türklerin 14. yüzyılda denizlerdeki faaliyetleri için yapı taşlarını döşediğine vurgu yapan yazar, bu yüzyılda Türklerin Bizans'ın içine düştüğü durumdan yararlandığını, yerel halktan denizciliği öğrenerek ya da onlardan istifade ederek "Türkler" olarak denizlerde varlık göstermeye başladığını belirtmektedir.

Yazar kitabın birinci bölümünde "Turks Invade the Aegean: The Feats of Umur of Aydın Retrospective Ottoman Hero" (s. 9-28) başlığı altında Türklerin denizlerle tanışmasını ve Umur Bey'in Ege Denizi'ndeki faaliyetlerini ele alıyor. Umur Bey'in Ege Denizi'nde faaliyetlere başlaması diğer beylerin de dikkatini çekti ve onun yanında yer aldılar. Bu faaliyetler yeni bir imparatorluğun ortaya çıkmasına yardımcı oldu. Umur Bey her ne kadar "Osmanlı" olmasa da Osmanlı denizcileri arasında saygı duyulan biridir ve Osmanlı denizcilerinin "Gazi Umur Bey canı için" diyerek yemin ettikleri bir kahramandır. Onun Osmanlı denizcileri üzerindeki tecrübi etkisini de değerlendiren yazar, Osmanlı denizciliğini Osmanlı olmayan biriyle, Aydınoğlu Umur Bey'le başlatmanın daha doğru olabileceğini düşünmektedir. Diğer taraftan Gazi Umur'un ortaya çıktığı ortamı hazırlayan bir başka Türk denizci beyinden daha söz etmek gerekir. Çaka Bey, Malazgirt Savaşı'ndan sonra Ege Denizi'ne ulaşarak İzmir'de faaliyetlerde bulundu ve bazı adaları fethetti. Bu faaliyetler zamanla bölgede Türk denizcilerinin yetişmesini ve bu tecrübenin sonraki yüzyıllara miras kalmasını sağlamıştır.

Kitabın ikinci bölümünde (s. 29-57) Osmanlı kuvvetlerinin 1354'te Gelibolu'ya geçişiyle başlayan ve İstanbul'un fethine kadar uzanan dönemdeki Gelibolu hakimiyetinin Osmanlı denizciliği açısından önemine vurgu yapılmaktadır. Yazar, Osmanlıların Balkanlara yayılması ve denizcilik tecrübelerini geliştirmeleri bakımından önemli olduğu kadar, Gelibolu'nun elde tutulmasının Fetret Devri'ndeki mücadelelerde de etkili olduğunu belirtmektedir.

Üçüncü bölümde (s. 86-59) İstanbul'un Fethi (1453) hazırlıkları ve sonrasında Fatih Sultan Mehmed'in denizcilik faaliyetlerini ve kapudanları ele alınmaktadır. Yazar Isom-Verhaaren, Ege ve Karadeniz'de sefere çıkan Osmanlı donanmasının başarılarına değinerek karalarda kontrolün sağlanması ve genişletilmesinde donanmanın rolüne atıf yapmaktadır. Bununla birlikte bu dönemde görev yapan kapudanların kökenlerine dair değerlendirmelerine yer veren yazar, farklı etnik, ailevi ve dini arka planlara sahip denizcilerin "Osmanlı" olarak hizmet etmesini dikkate değer bir ilgiyle ele almaktadır. Fatih devrinde denizciliğin geliştiğini ifade eden yazar, salt yetenekli ya da tecrübeli denizci oldukları için değil, kuvvetle muhtemel mensup oldukları elit aile geçmişleri ve sarayla bağlantıları sayesinde donanmayı komuta eden Mesih Paşa, Mahmud Paşa ve Gedik Ahmed Paşa gibi kapudanların, Osmanlı denizciliğindeki başka bir rekabet alanını ortaya koyduğunu iddia etmektedir. Ona göre, Fatih'in elindeki bütün yetenekli denizcileri bilmek zor olsa da elit ailelere mensup isimlerin donanma komutasında görevlendirilmesi ancak bu şekilde izah edilebilir.

Kemal Reis ve Piri Reis'i odak noktasına alarak II. Beyazid, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman devri denizcilik faaliyetlerinin ele alındığı dördüncü bölümde (s. 87-105), öne çıkan denizcilerin ve kapudanların Türk kökenli olduğuna dikkat çekilmektedir. Ayrıca bu dönemde denizcilik alanındaki bilgi ve tecrübelerin bir yansıması olarak Piri Reis'in meşhur eseri Kitâb-ı Bahriye'nin, Osmanlı genişlemesi için bir işaret olarak görüldüğü yazar tarafından ifade edilmektedir.

Barbaros Hayreddin Paşa, Piyale Paşa ve Turgut Reis'i ele aldığı "Ottoman Seafarers: Hayreddin Barbarossa: The Gazi Pasha" başlıklı beşinci (s. 107-131) ve Kılıç Ali Paşa, Uluç Hasan Paşa ve Cigalazâde Sinan Paşa'yı anlattığı "A Tale of Corsairs: Kılıç Ali Pasha, Uluç Hasan Pasha (Il Veneziano), Cigalazade Pasha" başlıklı altıncı bölümde (s. 133-155) bu altı kapudanı kökenleri, aile hayatları, Osmanlı donanmasındaki faaliyetleri ve kaynakların yaklaşımları bağlamında değerlendiren yazar Isom-Verhaaren, kapudanların Osmanlı hizmetinde görev yaptıkları dönemi dikkatli bir şekilde ele alarak donanmanın zaferlerini ve mağlubiyetlerini simgeleyen Preveze ve İnebahtı gibi iki önemli deniz savaşında kapudanların rollerini ortaya koymuştur.

Odak noktasına Girit Savaşı'nı (1645-1669) alan yedinci bölümde (s. 157-187) uzun yıllar süren savaşın safhaları ve donanmanın yaşadığı zorluklar incelenmektedir. Kâtip Çelebi'nin bir Osmanlı müellifi olarak düşüncelerini eseri "Tuhfetü'l-Kibâr fî Esfârî'l-Bihâr" ekseninde değerlendiren yazar, diğer taraftan kitabın amacı doğrultusunda dönemin kapudanlarının Osmanlı devleti içindeki konumlarının, saray çekişmelerinin ve Osmanlıların Venedik'e karşı denizlerde giriştiği güç mücadelesinin çerçevesini dönemin diğer kaynakları yardımıyla çizmektedir. Yazar, Köprülü Mehmed Paşa'nın 1656'da göreve gelmesiyle birlikte uzayan Girit Savaşı meselesini çözmek için yaptığı girişimleri ve atadığı kapudanları da ele almaktadır.

Sekizinci ve son bölümde (s. 208-189) ise Osmanlı donanmasının yeniden canlanması bağlamında Mezemorta Hüseyin Paşa ele alınmaktadır. Mezemorta'nın Osmanlı donanması kapudanı olmadan önceki faaliyetleri incelendikten sonra Osmanlıların Karlofça Antlaşması ile neticelenen Kutsal İttifak Savaşları'nın denizlere yansıyan yönleri konu edilmiştir. Mezemorta'nın göreve getirilmesinin ve 1701 Bahriye Kanunnâmesi'nin Osmanlı donanmasına etkisini sorgulayan yazar, Mora'nın yeniden Osmanlı topraklarına katılmasını bu etkiye ve dolayısıyla Osmanlı donanmasının canlanmasına bağlamaktadır.

Kitabın sonuç bölümünde (s. 209-215) yazar, bütün bu çalışmada ortaya çıkan bilgi, bulgu ve değerlendirmeler ışığında Osmanlı denizcilerinin tamamının isimleriyle bile bilinmediğini, bilinen denizcileri ise bütün faaliyetleriyle tanınmanın mümkün olmadığını ifade etmektedir. İncelenmeyi bekleyen muazzam arşiv belgesi yığını ile denizcilerin aile hayatları ve Osmanlı seçkinleriyle olan ilişkilerine dair çeşitlilik gösteren kaynakların karmaşık ve zor bir görüntü arz ettiğini vurgulamaktadır.

Kitapta ağırlıklı olarak yayımlanmış çalışmaların kullanıldığı dikkati çekmektedir. Buna karşılık çağdaş yazmalar, tarihler ve anlatılar kullanılmakla beraber arşiv kaynaklarından istifade edilmemiştir. Erken dönem kapudanlar için arşiv belgelerine yeniden dönmek pek olası olmasa da özellikle 16. yüzyılda yaşamış kapudanlardan başlayarak Mezemorta Hüseyin Paşa dahil olmak üzere, Osmanlı arşiv kaynaklarına bakılabildi. Kitabın yazılış amacı Osmanlı denizcilerinin yeniden ele almaksa, bunu sadece literatürü farklı bir bakış açısı

ve anlatı planlamasıyla ortaya koymak bana kalırsa iddiayı zayıflatıyor. Diğer taraftan her bir kapudan için Osmanlı arşivinde evrak ve defter taramanın da oldukça zahmetli ve zaman alan bir süreç olduğunu dikkate alarak, kitabın Osmanlı denizcilerini akademik gündeme taşıdığını ve yeni çalışmalar için dikkate değer bir çerçeve sunduğunu ifade edelim. Son olarak, kitap Türkçeye kazandırılabilirse geniş bir okur kitlesinin istifade etmesi pek muhtemeldir.